

BOSHQARUV FAOLIYATIDA JINSIY DIMORFIZM: ERKAK VA AYOL RAHBARLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI TAHLILI

Berdiqulova Mahbuba Erkinjon qizi

Guliston davlat universiteti Masofaviy ta'lim kafedrası o'qituvchisi

+998903541012

makhbubaazamxon@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada boshqaruv faoliyatida jinsiy dimorfizmning psixologik jihatlari tahlil qilinadi. Unda erkak va ayol rahbarlarning psixologik xususiyatlari, rahbarlik uslublari hamda qaror qabul qilish jarayonlaridagi farqlar va o'xshashliklar yoritiladi. Shuningdek, jinsiy dimorfizmning boshqaruv samaradorligiga ta'siri biologik va ijtimoiy omillar asosida baholanadi. Tadqiqot natijalari boshqaruv jarayonida jinsiy xususiyatlarni inobatga olish zarurligini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: boshqaruv psixologiyasi, jinsiy dimorfizm, rahbar shaxsi, erkak va ayol rahbarlar, liderlik, emotsional intellekt, qaror qabul qilish, boshqaruv samaradorligi.

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируются психологические аспекты полового диморфизма в управленческой деятельности. В ней освещаются различия и сходства психологических особенностей мужчин и женщин-руководителей, стилей руководства, а также процессов принятия решений. Кроме того, влияние полового диморфизма на эффективность управления оценивается на основе биологических и социальных факторов. Результаты исследования обосновывают необходимость учета половых особенностей в процессе управления.

Ключевые слова: психология управления, половой диморфизм, личность руководителя, мужчины и женщины-руководители, лидерство, эмоциональный интеллект, принятие решений, эффективность управления.

ABSTRACT; This article analyzes the psychological aspects of sexual dimorphism in managerial activity. It highlights the differences and similarities in the psychological characteristics of male and female leaders, leadership styles, and decision-making processes. In addition, the impact of sexual dimorphism on management effectiveness is assessed based on biological and social factors.

The results of the study substantiate the necessity of considering gender characteristics in the management process.

Keywords: management psychology, sexual dimorphism, leader personality, male and female leaders, leadership, emotional intelligence, decision-making, management effectiveness.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda boshqaruv faoliyati tashkilotlar samaradorligini ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi. Boshqaruv jarayonining muvaffaqiyati nafaqat tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarga, balki rahbar shaxsining psixologik xususiyatlariga ham bevosita bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, boshqaruv psixologiyasida rahbar shaxsini o'rganish masalasi alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Erkak va ayol rahbarlarning psixologik xususiyatlari boshqaruv faoliyatiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkak rahbarlar ko'proq qat'iyatlilik, mustaqil qaror qabul qilish va riskka moyillik bilan ajralib tursa, ayol rahbarlar emotsional sezgirlik, empatiya va kommunikativlik kabi xususiyatlarga ega bo'lishi bilan ajralib turadi. Biroq ushbu xususiyatlarni qarama-qarshi qo'yish emas, balki boshqaruv samaradorligini oshiruvchi muhim omillar sifatida tahlil qilish zarur.

Mazkur maqolaning maqsadi boshqaruv faoliyatida jinsiy dimorfizmning psixologik jihatlarini tahlil qilish, erkak va ayol rahbarlarning psixologik xususiyatlari hamda rahbarlik uslublaridagi farqlar va o'xshashliklarni aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari boshqaruv jarayonida jinsiy xususiyatlarni inobatga olgan holda samarali rahbarlikni shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda boshqaruv faoliyatida jinsiy dimorfizmning psixologik jihatlarini o'rganish maqsadida bir qator ilmiy-tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini psixologiya va boshqaruv nazariyasiga oid ilmiy yondashuvlar tashkil etadi.

QIYOSIY (TAQQOSLAMA) TAHLIL METODI

Ushbu metod orqali erkak va ayol rahbarlarning psixologik xususiyatlari, rahbarlik uslublari hamda qaror qabul qilish jarayonlaridagi farqlar va o'xshashliklar tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil metodi jinsiy dimorfizmning boshqaruv faoliyatida qanday namoyon bo'lishini aniqlashga hamda boshqaruv samaradorligiga ta'sirini baholashga imkon beradi.

NAZARIY-TAHLILIIY METOD

Mazkur metod yordamida boshqaruv psixologiyasi, jinsiy dimorfizm va liderlik masalalariga oid ilmiy manbalar o'rganilib, umumlashtirildi. Nazariy-tahliliy metod mavjud ilmiy qarashlarni tizimlashtirish hamda tadqiqot muammosiga oid ilmiy xulosalar chiqarishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Boshqaruv faoliyatida jinsiy dimorfizm masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, K. Levin (Kurt Lewin) o'zining rahbarlik uslublari haqidagi tadqiqotlarida rahbar shaxsining psixologik xususiyatlari boshqaruv jarayoniga

bevosita ta'sir ko'rsatishini ilmiy asoslab bergan. Uning demokratik, avtoritar va liberal rahbarlik uslublari haqidagi qarashlari erkak va ayol rahbarlarning boshqaruvdagi yondashuvlarini tahlil qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, D. Goleman (Daniel Goleman) tomonidan ilgari surilgan emotsional intellekt nazariyasi boshqaruv psixologiyasida muhim o'rin egallaydi. Olimning tadqiqotlariga ko'ra, rahbarning emotsional intellekti jamoani boshqarish, motivatsiya berish va konfliktlarni hal etishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ushbu xususiyatlar ko'pincha ayol rahbarlarda kuchliroq namoyon bo'lishi ta'kidlanadi. Golemanning qarashlari jinsiy dimorfizmning boshqaruv samaradorligiga ta'sirini tushuntirishda muhim ilmiy asos hisoblanadi.

NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida qiyosiy va nazariy-tahliliy metodlar asosida boshqaruv faoliyatida jinsiy dimorfizmning psixologik jihatlari o'rganildi. Olingan natijalar erkak va ayol rahbarlarning psixologik xususiyatlari boshqaruv jarayonida turlicha namoyon bo'lishini ko'rsatdi.

Qiyosiy tahlil natijalariga ko'ra, erkak rahbarlarda qaror qabul qilish jarayonida qat'iyatlilik, mustaqillik va riskka moyillik xususiyatlari ustunligi aniqlandi. Ular boshqaruv jarayonida ko'proq vazifaga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llab, tezkor va aniq qarorlar qabul qilishga intiladi. Ushbu holat murakkab va mas'uliyatli vaziyatlarda boshqaruv samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ayol rahbarlarda esa emotsional sezgirlik, empatiya va kommunikativlik xususiyatlari kuchliroq namoyon bo'lishi kuzatildi. Tadqiqot natijalari ayol rahbarlarning jamoa a'zolari bilan samarali muloqot o'rnatishi, ijtimoiy-psixologik iqlimni barqarorlashtirishi hamda konfliktlarni yumshoq va konstruktiv yo'l bilan hal etishga moyilligini ko'rsatdi. Bu esa jamoaning ichki uyg'unligi va uzoq muddatli samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Nazariy-tahliliy metod asosida olib borilgan tahlil jinsiy dimorfizmning biologik omillari bilan bir qatorda ijtimoiy omillar ham muhim rol o'ynashini aniqladi. Xususan, ijtimoiy muhit, madaniy qadriyatlar va kasbiy tajriba erkak va ayol rahbarlarning boshqaruv uslublari shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi belgilandi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari jinsiy dimorfizmni boshqaruv faoliyatida qarama-qarshi omil sifatida emas, balki boshqaruv samaradorligini oshiruvchi to'ldiruvchi omil sifatida baholash zarurligini ko'rsatdi. Erkak va ayol rahbarlarga xos psixologik xususiyatlarning uyg'unlashuvi jamoani boshqarishda muvozanatli va samarali rahbarlikni ta'minlashga xizmat qilishi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Алексеев А. И. *Психология управления* / А. И. Алексеев. — М.: Академия, 2017. — 312 с.
2. Ахмаджонов Ш. *Психологические особенности руководителей в современных организациях* / Ш. Ахмаджонов. — Т.: Фан, 2020. — 200 б.
3. Бондаренко И. *Психология руководителя: теория и практика* / И. Бондаренко. — М.: Юрайт, 2020. — 296 с.
4. Големан Д. *Эмоциональный интеллект* / Д. Големан. — СПб.: Питер, 2005. — 368 с.
5. Каримова Д. *Лидерство и гендер: опыт организаций Узбекистана* / Д. Каримова. — Т.: Университет, 2021. — 180 б.
6. Козлов В. П. *Гендерные различия в управлении* / В. П. Козлов. — СПб.: Питер, 2016. — 224 с.
7. Лангер М. *Гендер и лидерство* / М. Лангер. — М.: Наука, 2018. — 188 с.
8. Левин К. *Теории лидерства* / К. Левин. — М.: Прогресс, 1981. — 256 с.
9. Назарова М. *Психология управления и лидерство* / М. Назарова. — Т.: ТДРУ, 2019. — 240 б.
10. Robbins S. P., Judge T. A. *Organizational Behavior* / S. P. Robbins, T. A. Judge. — 15th ed. — Pearson, 2021. — 624 p.
11. Yukl G. *Leadership in Organizations* / G. Yukl. — 9th ed. — Pearson, 2019. — 480 p.